

vät pelkistämään ja projisoimaan yhteiskunnallisen ongelman yksilöiden ja etnisesti ja/tai ikäkausittaisesti määriteltyjen ryhmien epänormaalisuudeksi. Lehden tutkimuksen lopputiivistystä lukiessa ainakin minä johduin miettimään, tarvitseeko monessakaan kohdassa turvautua muihin kuin kosmeettisiin ja aika-muotoa koskeviin muutoksiin saadakseen kuvauksen myös 2000-luvun ensimmäisen vuosisadan rikollisuusongelmien ajankohtaisista lähtökohdista (s. 328):

”Ajanjakson väkivaltaisuuden perimmäisenä syynä oli nopea yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros, sen erityisesti nuorisolle asetta-

mat paineet toisaalta tulevaisuuden epävarmuutena, toisaalta aiempaa kilpailuhenkisempänä arvomaailmana. Kilpailua ja epävarmuutta kärjistikivät ajanjakson poikkeuksellisen suuret ikäluokkakoot, turhautumien purkautumista nimenomaan väkivaltarikollisuudeksi ohjasi puolestaan vuosisadan vaihteen kansalaisvaikuttamista ehkäissyt poliittinen järjestelmä. Yksin näiden tekijöiden johdosta väkivalta ja erityisesti henkirikollisuus ei olisi kuitenkaan koskaan saavuttanut sellaisia mittasuhteita kuin se vuosina 1905–32 Suomessa saavutti. Väkivallan kasvun muuttumiseen väkivalta-aaloksi vaadittiin lisäksi tuon turhau-

tumiaan poteneen nuorison kyllästämisen pirtulla ja käsiaseilla sekä väkivallan yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona hyväksyneellä arvomaailmalla.”

PÄIVI MÄKELÄ

MARTTI LEHTI
VÄKIVALLAN HYÖKYAALTO
1900-LUVUN ALKUVUOSI-
KYMMENTEN HENKIRIKOLLISUUS
SUOMESSA JA LUOTEIS-
VIROSSA
HELSINKI: OIKEUSPOLIITTINEN
TUTKIMUSLAITOS, 2001
395 s.

ILASKIVI, SEPPÄNEN JA MUUT

Tuotteliaisuuden ihme Ullamaija Kivikuru, Helsingin yliopiston professoreja, on toimittanut kirjan nimeltä Laman julkisivut. Ensi näkemältä se herättänee hämmästyttä, sillä julkisivuthan kyllä tiedetään; niiden alle eli syvemmälle olisi päästävää.

Tosiasiaa opus tarjoaa myös laman syntyä, etenemistä ja hiukan jopa sen hellittämistä koskevaa syventävää tietoa. Parhaiten se minusta ilmenee kertomalla, mistä kaikesta media lamavuosina vaikenä.

Kirja on epätasainen: siinä on muutama erinomainen luku ja myös sinänsä kelvollisista graduista tehtyjä lyhennelmiä, joiden paikka olisi yliopiston kirjaston hyllyllä. Tyydyn keskittymään muutamaan kiintoi-

simpaan artikkeliin ja jätän maininnalle myös Anu Kantolan artikkelin, koska hänen aina kiinnostavat tekstinsä saavat julkisuutta suurimmasakin mediassa.

Sanna Valtonen on tutkinut maamme päälehteä ja kirjoittanut siitä otsikolla Työttömyys ja pääsyn politiikka Helsingin Sanomissa. Tunnen pientä syyllisyyttä hänen arviostaan, että työttömyyttä median kuvastamana ei maassamme ole juuri tutkittu. Itse hän on kirjoittanut siitä kiinnostavimman kuvauksen, jossa on työttömyytemme odottamatonta ja hallitsematonta vyörynomaista nousua, vertailua 1930-luvun USA:n suureen lamaan, työttömyyden kuvaamista muka luonnonilmiönä sekä kahdenlaista suh-

tautumista siihen: tuomitsevaa pinaritulkintaa (vrt. Harry Bogomoloffin näkemys vuonna 2002) sekä työttömiin holhoavasti suhtautuvaa sääliittelytulkintaa. Jälkimmäinen saattaa tuntua edes vähän paremmalta, mutta lähellekään asian ydintä ei edes se pääse.

Valtonen viittaa tamperelaistutkijaan Pertti Vehkalahteen, joka puhuu symboliviidakkodiskursseista. Se ”määrittää työttömyystilan ulkorajoja sekä ympäriltä että päältä ja tunkeutuu syvälle työttömyystilaan”. Tämä tarkoittaa muun ohessa sitä, että riittää, kun teet yhden päivän keikan, niin kuukauden työttömyyskorvaus joutuu erityissyyniin ja sen maksaminen voi viivästyä viikkokausia.

Helsingin Sanomat antoi toki lamavuosina työttömyydelle ja työtömmille enemmän palstatilaa, mutta kävikö lopulta niin, että työttömät toimittivat muiden määrittelemän diskurssiavaruuden puitteissa heille ennalta varattuja, työttömyyden kokemukselliseen representoimiseen liittyviä tehtäviä? Lisäisin kysymyksen, tätäkö muun ohessa on korkeatasoisinkin journalismin sisäänrakennettu autoritaarisuus.

Tuija Parikan aiheena on naisten vuosikymmen. Hän korostaa, että mitään määrättyä ei ole siinä, mistä julkisesti puhutaan ja miten yhteiskunnalliset ongelmat määritellään. Nancy Fraserin mukaan julkisen ja yksityisen välinen raja on alati uudelleen neuvoteltavissa, mikä tuo mieleeni raiskauskeskustelun nykytilan. Vuonna 1991 taloudelliset kysymykset erottuivat sukupuolen problematisoinnista omaksi areenakseen ja tassa-arvokeskustelut romahtivat. Hoitajat menivät lakkoon vuonna 1995 eli pahimpien lamavuosien jälkeen, ja kirjoittajan näkemyksen mukaan he saivat lopulta osakseen ymmärrystä pikemmin kuin rahaa.

Kolmikon Minna Aslama, Ullamaija Kivikuru ja Sanna Valtonen teksti Lamakansan kartat on kirjan

antoisimpia. Sen peruskäsitteitä on kriisikansalaisuus, jota he ovat etsineet projektinsa etnografisista aineistoista, siis ihmisen omasta puheesta ja kirjoituksista. Mieleeni on erityisesti painunut 59-vuotiaan vantaalaisen miehen lausuma:

”Me ollaan nyt sen ikäsi kaikki et meidät on kasvatettu siihen et se työ on kaikki elämässä et se on ihan ainoa tärkeä asia ja silloin kun se kaatoo pois ni tottakai meilt menee se pohja pois ja meiltä se nyt vielä katos valitettavasti vielä tässä iässä et meille oo niin kauheesti mahdollisuuksia alottaa alusta mitään.”

Lama voimisti keskustelussa käytettyä välttämättömyysoppia. Sitä on pidetty niin toimintaohjeena kuin legitimaation antajanakin, ja kansalaisten positio tämän mukaisessa diskurssissa on päätöksenteon passiivinen seuraaminen ja hyväksyntä. Yhtä moraalisen keskustelun liikkeelle sysäävää tapausta ei löytynyt edes työttömyysturvan leikkaukskeskustelusta, mutta vankilaan toimeentulotukea huijannut vanki ja muut vastaavat ääritapaukset olivat hyvin esillä.

Omana muistikuvanani on lehdistön lamadebatin muuttuminen ajassa: työttömyys alkoi tulvan-

omaisesti eikä sen uhreiksi joutuneita alettu heti syyllistää, mutta vähältä vanhat äänenpainot nousivat taas pintaan. Kirjasta löytää myös haastateltujen katkeria kuvauksia työvoimaministerien eli Ilkka Kanervan ja Liisa Jaakonsaaren kelvottomista neuvoista. Itse olen jälkikäteen ajatellut, että luultavasti nuo syytetytkin tekivät parhaansa; lama on ohi mutta suurtyöttömyys ei.

Kirjasta puuttuvat erisnimet Raimo Ilaskivi ja Esko Seppänen. Kumpikin ennusti laman tuloa jo etukäteen ja perusteli sitä ennen muuta pankkien holtittomalla rahanjaolla. Muitakin saattoi olla, mutta nuo kaksi nimeä painavat vaa’assa siksi, että he ovat laita- puolueiden edustajia, silti siis sammielisiä. Pakko heitä on kunnoittaa.

PERTTI HEMÁNUS

ULLAMAIJA KIVIKURU (TOIM.)
LAMAM JULKISIVUT
MEDIA, KANSA JA ELIITIT 1990-
LUVUN TALOUSKRIISISSÄ
PALMENIA-KUSTANNUS 2002
320 s.

MITEN PUHUA HUUMEISTA?

Markku Soikkelin kirja ”Miten puhua huumeista” on moniulotteinen ja haastava kokonaisuus. Se on myös hyvin sisäistynyt ja asiantunteava puhetta, ikään kuin lukemattomia kertoja kerrottuja ja hiottuja tari-

noita. Näiden aikaisempia versioita ovat olleet muun muassa ”Onko huumevalistus aloitettava vai lopetettava?” (Yhteiskuntapolitiikka 4/1998) ja Soikkelin Huumausainepoliittiselle toimikunnalle vuonna

1997 laatima muistio valistuksesta. Moni päihdetyön ammattilainen on varmasti jo kuullut Soikkelin tarinoita, mutta nyt ne on koottu yhteen, ikään kuin valistajan käsikirjaksi. Sen tarkoitus on olla ”avuksi